Organizační úvod

Poznámka (složení předmětu)

Předmět má přednášku, cvičení a proseminář z Matematické analýzy.

Poznámka (Motivace) TODO

Poznámka (Jak studovat) Studujte průběžně, ptejte se...

Poznámka (Literatura)

- skripta viz homepage
- příklady Koláček & spol. Příklady z matematické analýzy pro fyziky 1, 2, 3
- další příklady viz homepage

Motivace

Poznámka (Používá se v)

- Fyzice (viz pohyb planet, např. Proč obíhají planety po elipsách?)
- Ekonomii (viz úroky, např. Lze předpovědět změny úroků v ekonomice a na burze?)
- Meteorologii (např. Jak ovlivňují teplé mořské proudy počasí v Evropě?)
- Lékařství (např. Jak dlouho bude koncentrace léku v krvi na účinné úrovni?)
- Epidemiologie (např. Proč se epidemie šíří nejprve rychle a potom pomalu?)
- Architektura (viz mosty (vibrace), např. Jak se ujistit, že most nespadne v bouři?)
- Inženýrství (viz letadla, např. Jak zkonstruovat nové křídlo pro letadlo? (Většina peněz i času při konstrukci jsou simulace.))

• Informatika (viz MP3, JPEG, např. Jak uchovat informaci o dané funkci v co nejmenším počtu čísel? (Používá se Fourierova transformace = převod funkce na siny a cosiny))

Poznámka (Proč se analýzu učíme my?)

- Abychom uměli látku (hledat extrémy funkcí, umět integrovat)
- Měli solidní matematické základy
- Přečíst návod, jak používat nějaké matematické modely (např. Uplatnění v bance
 MFF nese mnoho peněz (nejvíce žádané práce jsou práce stylu statistik))
- Myslet, analyzovat, nedělat chyby (nezapomínat na další možnosti)
- Abychom se naučili způsob myšlení matematici / matematičky dělají činnosti lépe (ze dvou lidí, co ji neumí, je matematik ten, kdo ji zvládne lépe, nikoliv ten druhý.)

1 Úvod

Dosti možná spíše opakování střední

1.1 Výroky

Definice 1.1 (Výrok)

Tvrzení, o kterém má smysl říct, že je pravdivé, či ne.

Například "Obloha je modrá." "Vídeň je hlavní město ČR."

Poznámka (Vytváření nových výroků)

Děje se pomocí spojek a, nebo, implikací, ekvivalencí, atd.

A	B	konjunkce	disjunkce	implikace	ekvivalence	negace A
		A&B	AvB	$A \implies B$	$A \Leftrightarrow B$	$\neg A$
0	0	0	0	1!	1	1
0	1	0	1	1!	0	1
1	0	0	1	0	0	0
1	1	1	1	1	1	0

Definice 1.2 (Kvantifikátory)

Dále existují tzv. kvantifikátory: Obecný (= pro všechna) ∀ a Existenční (= existuje) ∃.

```
 Úmluva \forall x \in \mathbb{N}, x > 10 \ A(x) \ \mathrm{značí} \ \forall x \in \mathbb{N} (x > 10 \implies A(x))
```

Například

- Pro všechna $x \in M$ platí A(x) je: $\forall x \in M : A(x)$
- Existuje $x \in M$ tak, že platí A(x) je $\exists x \in M : A(x)$
- $\forall n \in \mathbb{N} \ \forall m \in \mathbb{N} \ \exists k \in \mathbb{N} : k > n + m$

Například (Negace výroků)

- $\neg(\forall x \in M : A(x)) \Leftrightarrow \exists x \in M : \neg A(x)$
- $\neg(\exists x \in M : A(x) \Leftrightarrow \forall x \in M : \neg A(x)$
- ¬(Nikdo mě nemá rád.) ⇔ Existuje alespoň jeden člověk, který mě má rád.
- $\neg(\forall n \in \mathbb{N} \ \forall m \in \mathbb{N} \ \exists k \in \mathbb{N} : k > n + m)$

$$\exists n \in \mathbb{N} \ \neg (\forall m \in \mathbb{N} \ \exists k \in \mathbb{N} : k > n + m)$$

$$\exists n \in \mathbb{N} \ \exists m \in \mathbb{N} \ \neg (\exists k \in \mathbb{N} : k > n + m)$$

$$\exists n \in \mathbb{N} \ \exists m \in \mathbb{N} \ \forall k \in \mathbb{N} : k \le n + m)$$

Pozor

Na pořadí kvantifikátorů záleží!

Například

M...Muži

Ž...Ženy

L(m, ž)...muži m se líbí žena ž

$$\forall m \in M \; \exists \in : L(m,)$$

$$\exists \in \forall m \in M : L(m,)$$

První je, že pro každého muže existuje nějaká žena, která se mu líbí, naopak druhá říká, že existuje žena, která se líbí všem mužům.

1.2 Metody důkazů tvrzení

Definice 1.3 (Důkaz sporem)

$$(A \Longrightarrow B) \Leftrightarrow \neg (A \& \neg B)$$

```
\begin{array}{l} \textit{Například} \ (\sqrt{2} \notin \mathbb{Q}) \\ (A: x = \sqrt{2}, \, B: x \notin \mathbb{Q}) \\ \hline \\ \textit{Důkaz} \ (\text{Důkaz sporem:}) \\ \textit{Nechť} \ x = \sqrt{2} \ \text{a} \ x \in \mathbb{Q}. \ x \in \mathbb{Q} \implies x = \frac{p}{q}, p, q \in \mathbb{N}, \, \text{nesoudělná.} \\ x^2 = 2, \, 2 = x^2 = \frac{p^2}{q^2} \implies 2q^2 = p^2 \implies p = 2k \implies 2q^2 = 4k^2 \implies q^2 = 2k^2 \implies q = 2l \\ p = 2k \ \& \ q = 2l \implies p \ \text{a} \ q \ \text{soudělná.} \ & \Box \end{array}
```

Definice 1.4 (Přímý důkaz)

$$(A \Longrightarrow B) \Leftrightarrow (A \Longrightarrow C_1 \Longrightarrow C_2 \Longrightarrow \ldots \Longrightarrow C_n \Longrightarrow B)$$

\(\text{Například} \)

$$n^2$$
liché $\implies n$ liché

 \Box $D\mathring{u}kaz$

$$n=p_1\cdot\ldots\cdot p_k\implies n^2=p_1^2\cdot\ldots\cdot p_k^2$$

$$n^2\text{lich\'e}\implies 2\nmid p_1\ \&\ \ldots\ \&\ 2\nmid p_k\implies n\text{lich\'e}$$

Definice 1.5 (Nepřímý důkaz)

$$(A \Longrightarrow B) \Leftrightarrow (\neg B \Longrightarrow \neg A)$$

Například

$$n^2$$
liché $\implies n$ liché

| | Důkaz

$$n$$
sudé $\Leftrightarrow n = 2k \implies n^2 = 4k^2 \implies n^2$ sudé

Definice 1.6 (Matematická indukce)

$$(\forall n \in \mathbb{N} : V(n)) \Leftrightarrow (V(1) \& \forall n \in \mathbb{N} : V(n) \implies V(n+1))$$

Například

$$\sum_{k=1}^{n} k = 1 + 2 + \ldots + n = \frac{1}{2} n \cdot (n+1)$$

Důkaz

1.
$$n = 1$$
: $1 = \frac{1}{2}1 \cdot 2$

2.

$$\sum_{k=1}^{n} k = 1 + 2 + \ldots + n = \frac{1}{2} n \cdot (n+1) \implies \sum_{k=1}^{n+1} k = \frac{1}{2} n \cdot (n+1) + (n+1) = \frac{1}{2} (n+1) \cdot (n+2)$$

Příklad

Všechna auta mají stejnou barvu.

 $D\mathring{u}kaz$

- 1. n = 1: Jedno auto má stejnou barvu jako ono samo.
- 2. $n \to n+1$: vezmu prvních n aut, ty mají stejnou barvu, vezmu posledních n aut, ty mají také stejnou barvu. Tedy dohromady mají stejnou barvu.

(Spoiler: n=2)

1.3 Množina reálných čísel

Poznámka (Množiny čísel)

$$\mathbb{N} = \{1, 2, 3, \dots\}$$

$$\mathbb{Z} = \{\dots, -3, -2, -1, 0, 1, 2, 3, \dots\}$$

$$\mathbb{Q} = \left\{\frac{p}{q}, q \in \mathbb{N}, p \in \mathbb{Z}\right\}$$

Definice 1.7 (Omezená množina)

Nechť $\mathbb{M} \subset \mathbb{R}$. Řekněme, že \mathbb{M} je omezená shora (omezená zdola), jestliže existuje $a \in \mathbb{R}$ = horní (dolní) závora tak, že pro všechna $x \in \mathbb{M}$ platí $x \leq a$ ($x \geq a$).

Definice 1.8 (Supremum a infimum)

Nechť $\mathbb{M} \subset \mathbb{R}$ je shora (zdola) omezená. Číslo $s \in R$ nazýváme supremem (infimem) \mathbb{M} , pokud:

$$\forall x \in \mathbb{M} : x \le s (s \ge x)$$

$$\forall y \in \mathbb{R}, y < s (y > s) \exists x \in \mathbb{M}, y < x (x > y)$$

Například • $\sup{[0,1]} = 1$ (dokázat obě podmínky pro 1 (xz druhé podmínky volím 1)...)

• $\sup(0,1)=1$ (taktéž dokázat obě podmínky pro 1 (pozor na záporná y) (x z druhé podmínky zvolíme často $\frac{s+y}{2}$))

Definice 1.9 (Reálná čísla)

Na množině \mathbb{R} je dána relace $\leq (\subset \mathbb{R} \times \mathbb{R})$, operace sčítání + a operace násobení · a množina \mathbb{R} obsahuje prvky 0 a 1 tak, že platí:

Viz skripta (takové ty tělesové / grupové podmínky, podmínky uspořádání a existence suprema)

Věta 1.1 (o existenci infima)

Nechť $\mathbb{M} \subset \mathbb{R}$ je neprázdná zdola omezená množina. Pak existuje inf \mathbb{M} .

 $D\mathring{u}kaz$

Označme $-\mathbb{M} = \{x \in \mathbb{R} : -x \in \mathbb{M}\}$. Zřejmě $\mathbb{M} \neq \emptyset$. \mathbb{M} je zdola omezená \Longrightarrow $-\mathbb{M}$ je shora omezená. $(\exists K \in \mathbb{R} \forall x \in \mathbb{M} x > K \implies \exists K \in \mathbb{R} \forall x \in -\mathbb{M} x < -K)$. Z axiomů \mathbb{R} tedy existuje $s = \sup -\mathbb{M}$. Položme i = -s. Tvrdím $i = \inf M$. (Dokážeme z definice suprema a infima, viz skripta).

Věta 1.2 (Archimedova vlastnost)

Ke každému $x \in \mathbb{R}$ existuje $n \in \mathbb{N}$ tak, že x < n

Důkaz (Sporem)

$$\exists x \in \mathbb{R} \forall n \in \mathbb{N} x > n$$

Tedy \mathbb{N} je omezená podmnožina \mathbb{R} . Tedy existuje $x'\mathbb{R}x'' = \sup \mathbb{N}$. Tedy $\forall n \in \mathbb{N} : n \leq x'$. Pak také $\forall n \in \mathbb{N} : n + 1 \leq x'$. To ale tvrdí, že x' - 1 je také $\sup \mathbb{N}$. To je ale spor, protože můžeme zvolit $y = x' - \frac{1}{2}$, pak y < x', tedy z druhé vlastnosti suprema $\exists n \in \mathbb{N} : x' - \frac{1}{2} < n$, ale zároveň už víme, že $\forall n \in \mathbb{N} : n < x' - 1$.

Yěta 1.3 (Hustota \mathbb{Q} a \mathbb{R}

Nechť $a, b \in \mathbb{R}, a < b$. Pak existují $q \in \mathbb{Q}$ $a \in \mathbb{R}$ \mathbb{Q} tak, že $q \in (a, b)$ a $r \in (a, b)$.

$D\mathring{u}kaz$

Podle $\exists n \in \mathbb{N}$ tak, že $\frac{1}{b-a} < n$, tedy $\frac{1}{n} < b-a$. Zvolme $q = \frac{\lceil an \rceil + 1}{n}$, pak jistě a < q < b a $q \in \mathbb{Q}$.

Poté použijeme $q_1 \in (a,b)$ a $q_2 \in (q_1,b)$. Zvolme $r=q_1+\frac{q_2-q_1}{\sqrt{2}}$. Pak (jelikož druhá část je kladná) $r>q_1$. A $r< q_2 \Leftrightarrow q_1+\frac{q_2-q_1}{\sqrt{2}}< q_2 \Leftrightarrow \frac{q_2-q_1}{\sqrt{2}}< q_2-q_1$.

Tedy $r \in (a, b)$ a $r \in \mathbb{R}$ \mathbb{Q} , jelikož $r = q_1 + \frac{q_2 - q_1}{\sqrt{2}} = p \in \mathbb{Q} \implies \sqrt{2} = \frac{q_2 - q_1}{p - q_1}$, ale levá strana je jistě iracionální a pravá racionální. Spor.

Věta 1.4 (O n-té odmocnině (BD = bez důkazu))

Nechť $n \in \mathbb{N}$ a $x \in [0, \infty)$, pak existuje právě jedno $y \in [0, \infty)$ tak, že $y^n = x$.

 $D\mathring{u}kaz$

Idea: Položme $\mathbb{M} = \{z \in \mathbb{R}\}$. Ukážeme, že $\mathbb{M} \neq \emptyset$ shora omezená $\implies \exists s = \sup \mathbb{M}$. Nyní ukážeme $s^n = x$.

1.4 Krátký výlet do nekonečna

Definice 1.10 (Mohutnost množin)

Řekněme, že množiny \mathbb{A} a \mathbb{B} mají stejnou mohutnost, pokud existuje bijekce $\mathbb{A} \to \mathbb{B}$. Značíme $\mathbb{A} \approx \mathbb{B}$.

Řekněme, že množina Amá mohutnost menší, nebo rovnu mohutnosti \mathbb{B} , pokud existuje prosté zobrazení $\mathbb{A} \to \mathbb{B}$. Značíme $\mathbb{A} \preceq \mathbb{B}$.

Řekněme, že množina Amá menší mohutnost než \mathbb{B} , pokud $\mathbb{A} \preceq \mathbb{B}$, ale neplatí $\mathbb{B} \preceq \mathbb{A}$.

Značíme $\mathbb{A} \prec \mathbb{B}$

Například

- 1) $\mathbb{N},\,\mathbb{Z}\colon\mathbb{N}\approx\mathbb{Z}$ (prosté z Ndo Zje triviální, opačně si očísluji $\mathbb{Z})$
- 2) \mathbb{N} , \mathbb{Q} : $\mathbb{N} \approx \mathbb{Q}$ (obdobně, čísluji diagonálně)
- 3) $\mathbb{N},~\mathbb{R}:~\mathbb{N} \prec \mathbb{R}$ (důkaz sporem, přes diagonálu, vezmu první desetinou cifru z f(1), druhou z f(2)...a pozměním je...)

Tvrzení 1.5 (Viz proseminář)

 $\mathbb{A} \preceq \mathbb{B} \wedge \mathbb{B} \preceq \mathbb{A} \implies \mathbb{A} \approx \mathbb{B}$

Definice 1.11

Řekněme, že množina Aje konečná, má-li konečný počet prvků.

Řekněme, že Aje spočetná, jestliže $\mathbb{A} \approx \mathbb{N}$, nebo je Akonečná.

Řekněme, že Aje nespočetná, jestliže $\mathbb{N} \prec \mathbb{A}$.

Tvrzení 1.6 (Cantor)

Nechť Xje množina, pak $X \prec \mathcal{P}(X)$, kde $\mathcal{P}(X)$ je množina všech podmnožin X.

 $D\mathring{u}kaz$

Zobrazení $\varphi : \mathbb{X} \to \mathcal{P}(\mathbb{X})$ definované $\varphi(x) = \{x\}$ je prosté.

Tvrdím, že neplatí, že $\mathbb{X} \approx \mathcal{P}(\mathbb{X})$. Důkaz sporem: Nechť existuje bijekce $\varphi : \mathbb{X} \to \mathcal{P}(\mathbb{X})$. Označme $\mathbb{A} = \{x \in \mathbb{X} : x \notin \varphi(x)\}$. φ je bijekce $\Longrightarrow \exists a \in \mathbb{X} : \varphi(a) = \mathbb{A}$.

Nyní buď a) $a \in \mathbb{A} \implies a \notin \varphi(a) = \mathbb{A}$ nebo b) $a \notin \mathbb{A} \implies a \in \varphi(a) = \mathbb{A}$.

Poznámka ("Nebrali jsme" Hypotéza kontinua)

Otázka: Existuje $\mathbb{A} \subset \mathbb{R}$, že $\mathbb{N} \prec \mathbb{A}$ a $\mathbb{A} \prec \mathbb{R}$?

Odpověď: Může a nemusí. (Hypotéza kontinua je ze standardních axiomů teorie množin tzv. nerozhodnutelná.)

Tvrzení 1.7

Nechť $\mathbb{A}_n, n \in \mathbb{N}$, jsou spočetné množiny, pak:

$$\mathbb{A} = \bigcup_{n=1}^{\infty} \mathbb{A}_n = \mathbb{A}_1 \cup \mathbb{A}_2 \cup \dots$$

je spočetná.

Důkaz

Napíšu si množiny \mathbb{A}_i do matice a očísluji po diagonálách. Tím získám $\mathbb{N} \succeq \mathbb{A}.$

2 Posloupnost

2.1 Úvod

Definice 2.1

Jestliže ke každému $n \in \mathbb{N}$ je přiřazeno $a_n \in \mathbb{R}$, pak říkáme, že $\{a_n\}_{n=1}^{\infty} = \{a_1, a_2, a_3, \ldots\}$ je posloupnost reálných čísel.

Například • $\left\{\frac{1}{n}\right\}_{n=1}^{\infty} = \left\{1, \frac{1}{2}, \frac{1}{3}, \ldots\right\}$

- $\{2^n\}_{n=1}^{\infty} = \{2, 4, 8, \ldots\}$
- $a_1 = 1$, $a_{n+1} = a_n^2 + 1$ (rekurentně zadaná posloupnost)

Definice 2.2

Řekněme, že posloupnost $\{a_n\}_{n=1}^{\infty}$ je:

- neklesající, jestliže $\forall n \in \mathbb{N} : a_n \leq a_{n+1}$
- nerostoucí, jestliže $\forall n \in \mathbb{N} : a_n \ge a_{n+1}$
- klesající, jestliže $\forall n \in \mathbb{N} : a_n < a_{n+1}$
- rostoucí, jestliže $\forall n \in \mathbb{N} : a_n < a_{n+1}$

 $Nap \check{r} \hat{\imath} k lad$

 $\left\{\frac{1}{n}\right\}$ je klesající a nerostoucí

 $\{2^n\}$ je rostoucí a neklesající

Definice 2.3

Řekněme, že posloupnost $\{a_n\}_{n=1}^{\infty}$ je omezená, jestliže množina členů posloupnosti $\{a_n\}_{n=1}^{\infty}$ je omezená podmnožina \mathbb{R} . Analogicky definujeme omezenost shora a omezenost zdola.

Například

 $\left\{\frac{1}{n}\right\}$ je omezená

 $\{2^n\}$ je pouze omezená zdola

2.2 Vlastní limita posloupnosti

Definice 2.4 (Limita)

Necht $A \in \mathbb{R}$ a $\{a_n\}_{n=1}^{\infty}$ je posloupnost. Řekněme, že A je (vlastní) limitou posloupnosti $\{a_n\}$, jestliže:

$$\forall \varepsilon > 0 \ \exists n_0 \in \mathbb{N} \ \forall n \ge n_0, n \in \mathbb{N} : |a_n - A| < \varepsilon$$

Značíme $\lim_{n\to\infty} a_n = A$.

Například

Ve videu, při pochopení limity nejsou moc zajímavé.

 $P\check{r}iklad (\lim_{n\to\infty} \sqrt[n]{n} = 1)$

$$\sqrt[n]{n} = 1 + a_n \Leftrightarrow n = (1 + a_n)^n = 1 + na_n + \frac{n \cdot (n-1)}{2} + \dots \ge 1 + \frac{n \cdot (n-1)}{2} a_n^2$$

$$\frac{2(n-1)}{n \cdot (n-1)} \ge a_n^2 \implies \frac{\sqrt{2}}{\sqrt{n}} \ge a_n \ge 0$$

Věta 2.1 (Jednoznačnost vlastní limity (2.1))

Každá posloupnost má nejvýše jednu limitu.

Důkaz (Sporem)

Nechť tedy existuje více limit. Dvě z nich označme $\lim_{n\to\infty}a_n=A$ a $\lim_{n\to\infty}a_n=B$, A>B. Zvolme $\varepsilon=\frac{A-B}{3}$. Z definice limity k našemu ε existují $n_A,n_B\in\mathbb{N}$ tak, že $\forall n\geq n_A|a_n-A|<\varepsilon$ a $\forall n\geq n_B|b_n-B|<\varepsilon$. Položme $n_0=\max\{n_A,n_B\}$. Z trojúhelníkové nerovnosti^a $|A-B|=|(A-a_{n_0})+(a_{n_0}-B)|\leq |A-a_{n_0}|+|a_{n_0}-B|<\varepsilon+\varepsilon=\frac{2}{3}(A-B)$.

 $a \forall x, y \in \mathbb{R} : |x + y| \le |x| + |y|$

Věta 2.2 (O omezenosti konvergentní posloupnosti)

Nechť $\{a_n\}_{n=1}^{\infty}$ má vlastní limitu. Pak $\{a_n\}_{n=1}^{\infty}$ je omezená.

 $D\mathring{u}kaz$

Necht $\lim_{n\to\infty} a_n = A \in \mathbb{R}$. Položme $\varepsilon = 1$. K tomuto $\varepsilon = 1$ $exists n_0 \in \mathbb{N} \forall n \geq n_0 : |a_n - A| < \varepsilon \Leftrightarrow a_n \in (A - \varepsilon, A + \varepsilon) = (A - 1, A + 1)$. Množina $\{a_n | n = 1, 2, \dots, n_0\}$ je konečná, tedy omezená. Položme $K = \max\{|a_1|, |a_2|, \dots, |a_{n_0}|, |A| + 1\}$. Potom jistě $\forall n \in \mathbb{N} |a_n| \leq K$ (protože $\forall n \leq n_0 |a_n| \leq \max\{|a_i|; i \leq n_0\}$ a $\forall n > n_0 a_n \in (A - 1, A + 1) \implies |a_n| \leq |A| + 1 \leq K$).

Příklad

 $\exists \lim_{n \to \infty} a_n = A \in \mathbb{R} \implies \exists n_0 \forall n > n_0 a_n$ je monotónní

Definice 2.5 (Vybraná podposloupnost)

Řekněme, že posloupnost $\{b_n\}_{n=1}^{\infty}$ je vybraná z posloupnosti $\{a_n\}_{n=1}^{\infty}$, jestliže existuje rostoucí posloupnost přirozených čísel $\{k_n\}_{n=1}^{\infty}$ tak, že $b_n = a_{k_n}$

Věta 2.3 (o limitě vybrané podposloupnosti)

Necht $\lim_{n\to\infty} a_n = A \in \mathbb{R}$ a necht $\{b_n\}_{n=1}^{\infty}$ je vybraná $z \{a_n\}_{n=1}^{\infty}$. Pak $\lim_{n\to\infty} b_n = A$

 $D\mathring{u}kaz$

K $\varepsilon > 0 \exists n \in \mathbb{N} \forall n \geq n_0 : |a_n - A| < \varepsilon$. Chceme dokázat $\lim_{n \to \infty} b_n = A$.

K $\varepsilon > 0$ zvolme k_0 , kde n_0 je z definice $\lim_{n \to \infty} a_n$. Necht $k \ge k_0$, pak $n_k \ge k \ge k_0$ Zvolme $k_0 \ge n_0$. Tedy $|b_k - A| = |a_{n_k} - A| < \varepsilon$

Věta 2.4 (Aritmetika limit)

Necht $\lim_{n\to\infty} a_n \in \mathbb{R}$ a $\lim_{n\to\infty} b_n = B \in \mathbb{R}$. Pak platí:

$$\lim_{n \to \infty} a_n + b_n = A + B$$

$$\lim_{n \to \infty} a_n b_n = A \cdot B$$

$$\forall b_n \neq 0 \land B \neq 0 \implies \lim_{n \to \infty} \frac{a_n}{b_n} = \frac{A}{B}$$